

บทที่ 5

การขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ
(INSTALLMENT SALES AND HIRE PURCHASE)

บทที่ 5

การขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ

(INSTALLMENT SALES AND HIRE PURCHASE)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เมื่อนักศึกษาได้ศึกษาบทนี้แล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมายข้อดีและข้อเสียของการขายแบบผ่อนชำระได้อย่างถูกต้อง
2. อธิบายวิธีการลงบัญชีการขายแบบผ่อนชำระและเช่าซื้อได้อย่างถูกต้อง
3. อธิบายการแสดงรายการในงบการเงินได้อย่างถูกต้อง
4. อธิบายวิธีการแสดงรายการในงบการเงินได้อย่างถูกต้อง
5. อธิบายการนำสินค้าเก่ามาแลกเปลี่ยนสินค้าใหม่ในการซื้อขายแบบขายผ่อนชำระได้อย่างถูกต้อง
6. อธิบายการผัดผ่อนชำระหนี้และการยึดสินค้าคืนของการซื้อขายแบบผ่อนชำระได้อย่างถูกต้อง
7. อธิบายถึงวิธีการคิดดอกเบี้ยในการขายผ่อนชำระได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 5

การขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ (INSTALLMENT SALES AND HIRE PURCHASE)

บทนำ (INTRODUCTION)

ในปัจจุบันกิจการค้ำนิยขายสินค้าแบบผ่อนชำระและเช่าซื้อ ซึ่งส่วนมากเป็นสินค้าที่มีราคาสูงและเป็นทรัพย์สินถาวร เช่น สินค้าประเภทรถยนต์ เครื่องใช้ในบ้าน ที่ดินจัดสรร เป็นต้น และต่อมากการขายสินค้าในลักษณะนี้ได้มีการขยายตัวไปยังสินค้าแทบทุกประเภท สำหรับสาเหตุที่นิยมวิธีการขายสินค้าแบบนี้ เพราะทำให้ผู้ซื้อสามารถซื้อสินค้าได้ทันทีโดยการวางเงินดาวน์เพียงบางส่วนให้แก่ผู้ขายทันทีที่มีการตกลงซื้อขายกัน สำหรับยอดคงค้างผู้ซื้อจะใช้วิธีการผ่อนชำระเป็นงวดๆ ทั้งนี้แล้วแต่จะตกลงกัน เรียกว่า เงินงวด โดยจะชำระให้ทุกเดือนภายในระยะเวลา 2-3 ปี หรือตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ซึ่งผู้ขายอาจคิดดอกเบี้ยจากยอดเงินคงค้างหรือไม่ก็ยอมได้

สำหรับการขายผ่อนชำระและเช่าซื้อนี้ โดยปกติทำเป็นสัญญา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียกว่า “สัญญาเช่าซื้อ” ซึ่งตามมาตรา 572 ได้บัญญัติไว้ว่า “อันว่าสัญญาเช่าซื้อนั้น คือสัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า และให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้น หรือว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าโดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้คราว สัญญาเช่าซื้อนั้นถ้าไม่ทำเป็นหนังสือท่านว่าเป็นโมฆะ”

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าโดยลักษณะทางกฎหมายแล้วการขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อจะมีความแตกต่างกัน แต่ในด้านหลักการบัญชีก็ยังคงใช้วิธีการบัญชีอย่างเดียวในการบันทึกและรวบรวมข้อมูลในสมุดบัญชี เนื่องจากการขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ มีข้อแตกต่างกันอยู่หลายกรณี กล่าวคือ วิธีการให้เช่าซื้อ หมายถึง การซื้อขายที่ผู้ซื้อยังชำระเงินไม่ครบถ้วน ในกรณีนี้จึงถือว่าผู้ซื้อเป็นเพียงผู้เช่าเท่านั้น ดังนั้นกรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าจะโอนไปให้ผู้ซื้อต่อเมื่อผู้ซื้อได้จัดส่งเงินชำระค่างวดสุดท้ายครบถ้วน แต่สำหรับกรณีที่ผู้ซื้อผิดนัดไม่จ่ายเงินชำระตั้งแต่สองงวดติดกัน ผู้ขายก็มีสิทธิที่ยึดสินค้านั้นกลับคืนมาจากผู้ซื้อรายนี้เพื่อชำระหนี้ก็ยอมทำได้ ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กล่าวไว้ในมาตรา 574 ว่า “ในกรณีผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติดๆ กัน หรือกระทำการผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ เจ้าของทรัพย์สินจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ บรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อนก็ริบเป็นของเจ้าของทรัพย์สิน และเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครองทรัพย์สินนั้นได้ด้วย”

ส่วนการขายสินค้าแบบขายผ่อนชำระนั้น กรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าจะตกแก่ผู้ซื้อทันทีที่ได้ตกลงซื้อขายกัน ถึงแม้ว่าการชำระหนี้คงค้างที่ชำระโดยการผ่อนชำระเป็นงวดๆ นั้น จะยังไม่ครบถ้วนตามราคาสินค้าที่ตกลงซื้อขายกันก็ตาม

และเมื่อมีการผัดผันไม่ชำระหนี้ ผู้ขายก็ไม่มีสิทธิที่จะนำสินค้านั้นกลับคืนมาได้ ผู้ขายจะกระทำได้แต่เพียงการทวงถามและฟ้องร้องได้เฉพาะจำนวนหนี้สินส่วนที่ขาดชำระอยู่เท่านั้น

ข้อดีและข้อเสียของการขายแบบผ่อนชำระ

สำหรับข้อดีและข้อเสียของการขายแบบผ่อนชำระอาจสรุปให้เห็นได้ดังนี้ คือ

ข้อดี	ข้อเสีย
<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำให้ผู้ที่มียาได้น้อยสามารถจัดซื้อสินค้าที่มีราคาค่อนข้างสูงไว้ใช้โดยไม่จำเป็นต้องทำการเก็บรวบรวมเงินไว้จนครบตามราคาสินค้าชิ้นนั้น ๆ 2. ทำให้ผู้ขายสามารถเพิ่มยอดขายได้เร็วขึ้น และมีเงินทุนหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทำให้เพิ่มอัตราการหมุนเวียนของเงินตราในประเทศ เป็นการช่วยการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศอย่างหนึ่ง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำให้คนมีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยมากขึ้นโดยไม่จำเป็น 2. การขายผ่อนชำระนั้นมีตลาดกว้างขวางมากเกินไป ก็ทำให้เกิดปัญหาการขาดดุลการค้า ภาวะเงินเฟ้อ และทำให้มีการออมทรัพย์น้อยลง

ด้วยเหตุนี้จากกล่าวได้ว่า การขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อนับว่าเป็นกลไกที่สำคัญอย่างหนึ่งทางด้านเศรษฐกิจและทางสังคม อันเป็นเหตุให้นักบัญชีได้ทำการแก้ไขปรับปรุงวิธีการบัญชีเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น มากกว่าที่จะใช้หลักการบัญชีโดยทั่วไปซึ่งตามปกตินั้นตามหลักการบัญชีที่ใช้สำหรับเปรียบเทียบยอดรายได้และยอดรายจ่ายภายในงวดบัญชีเดียวกัน เพื่อพิจารณาหาผลกำไรหรือขาดทุนซึ่งนิยมใช้วิธี Accrual Basis แต่ในกรณีการขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ ถึงแม้ว่าจะเกิดรายการซื้อขายในงวดปัจจุบัน แต่เนื่องจากระยะเวลาการผ่อนชำระค่าสินค้าเป็นเวลาค่อนข้างยาว จึงทำให้เกิดปัญหาในด้านการจัดเก็บเงินค่าผ่อนชำระ และก่อให้เกิดปัญหาว่าจะถือเอากำไรที่เกิดขึ้นในงวดที่ขายสินค้านั้นเป็นรายได้ในงวดนั้นทันทีหรือไม่ หรือควรจะใช้วิธีการเฉลี่ยผลกำไรออกไปตามงวดต่าง ๆ ที่จะได้รับชำระเงิน และมีปัญหาด้านอื่น ๆ อีกคือ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลัง ซึ่งเกิดจากการติดตามทวงถามหนี้ในงวดถัดไปนั้น ควรจะถือเป็นค่าใช้จ่ายในปีการเงินปีใด และกรณีที่ลูกค้าผัดผันชำระหนี้ และมีการยึดสินค้าคืนควรจะบันทึกบัญชีอย่างไร แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันตามหลักการบัญชีที่ว่ารายได้จากการขายผ่อนชำระยังมีความไม่แน่นอน ในขณะที่มีการขายสินค้าได้ ดังนั้นควรจะรอการถือเป็นรายได้ไว้จนกว่าจะเก็บเงินค่าสินค้านั้นได้ หลักการบัญชีนี้เรียกว่า วิธีการขายผ่อนชำระ (Installment Sales Basis) อันเป็นข้อยกเว้นจากหลักการบัญชีที่เรียกว่า Accrual Basis ที่ใช้ในกรณีทั่วไป

สำหรับการถือปฏิบัติตามหลักการบัญชีตามเกณฑ์ของการขายผ่อนชำระได้รับการสนับสนุนจากกฎหมายว่าด้วยภาษีอากร ซึ่งเป็นผลให้กิจการค้าสามารถเลื่อนการชำระภาษีเงินได้ออกไปได้จนกว่าจะเก็บเงินค่าสินค้าได้ ซึ่งเป็นที่นิยมใช้กันมากในวงการธุรกิจแทบทุกประเภท โดยทั่วไปในประเทศไทย กิจการค้าที่ขายสินค้าโดยวิธีการขายผ่อนชำระนี้ได้ถือปฏิบัติตามหลักการบัญชีขายโดยผ่อนชำระนี้ทั้งสิ้น แต่ในต่างประเทศมีแนวความคิดว่าการขายสินค้าโดยวิธีการขายผ่อนชำระไม่มีความแตกต่างไปจากการขายสินค้าเป็นเงินสด เมื่อพิจารณาทางด้านหลักการคำนวณกำไรและค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวกับการติดตามเก็บหนี้ระยะยาว ซึ่งก็อาจใช้วิธีการประมาณขึ้นเพื่อคิดเป็นค่าใช้จ่ายในปีที่มีการขายสินค้า ดังนั้น กิจการการค้าที่ถือปฏิบัติตามแนวความคิดนี้จะใช้หลักการบัญชีตามเกณฑ์ Accrual Basis สำหรับการขายผ่อนชำระก็เช่นเดียวกับการขายเงินสด แต่สำหรับการคำนวณกำไรเพื่อเสียภาษีตามเกณฑ์ของการขายผ่อนชำระซึ่งกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรได้บัญญัติไว้โดยการปรับปรุงผลต่างระหว่างภาษีเงินได้ที่คำนวณจากกำไรตามบัญชีและภาษีเงินได้ที่ยื่นแบบเสียภาษีไว้ เป็นภาษีเงินได้รอการชำระ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อนั้นถือว่าเป็นการขายสินค้าที่ก่อให้เกิดการชำระหนี้หลาย ๆ งวดติดต่อกัน ผู้ขายอาจให้ผู้ซื้อจ่ายเงินจำนวนหนึ่ง เรียกว่า เงินดาวน์ ณ วันทำสัญญาหรือไม่ก็ได้ ส่วนใหญ่แล้วผู้ขายจะคิดดอกเบี้ยจากยอดเงินที่ค้างอยู่ และอาจรวมค่าใช้จ่ายในการเก็บหนี้หรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ เข้าไปในราคาขายด้วย การขายสินค้าโดยการผ่อนชำระหนี้ ผู้ขายจะมีความเสี่ยงในการที่จะไม่ได้รับชำระหนี้ในงวดถัดๆ ไป ดังนั้น เพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้ขายได้ โดยระบุข้อความต่างๆ ในสัญญาซื้อขายให้เข้มงวดขึ้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในเวลาต่อมาได้ แต่ส่วนใหญ่ผู้ขายจะทำสัญญาซื้อขายแบบเช่าซื้อซึ่งทำให้มีสิทธิที่จะยึดสินค้ากลับคืนมาได้ เมื่อผู้ซื้อเกิดผิดนัดไม่ชำระหนี้ที่ค้าง

ข้อแตกต่างระหว่างการขายแบบผ่อนชำระและการขายโดยการให้เช่าซื้อ

ตามกฎหมายไทย การขายแบบผ่อนชำระใช้บังคับโดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการซื้อขาย คือ ป.พ.พ. มาตรา 453 ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “อันว่าสัญญาซื้อขายนั้นคือ สัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่า ผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า ผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย”

สำหรับการขายโดยให้เช่าซื้อก็ใช้บังคับโดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการเช่าซื้อซึ่งประกอบด้วยมาตรา 572, 573 และ 574 ดังนี้

ป.พ.พ. มาตรา 572 ได้กล่าวไว้ว่า “อันสัญญาเช่าซื้อนั้น คือสัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า และให้ค้ำประกันว่าจะขายทรัพย์สินนั้น หรือว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว สัญญาเช่าซื้อนั้นถ้าไม่ทำเป็นหนังสือท่านว่าเป็นโมฆะ”

ป.พ.พ. มาตรา 573 ได้กล่าวไว้ว่า “ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของ โดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง”

ป.พ.พ. มาตรา 574 ได้กล่าวไว้ว่า “ในกรณีผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติด ๆ กัน หรือกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ เจ้าของทรัพย์สินจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ ถ้าเช่นนั้นบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อนให้ริบเป็นของเจ้าของทรัพย์สิน และเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นได้ด้วย”

อนึ่ง ในกรณีกระทำผิดสัญญาเพราะผิดนัดไม่ใช้เงินซึ่งเป็นคราวที่สุดนั้น ท่านว่า เจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะริบบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน และกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินได้ต่อเมื่อระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวดหนึ่ง

เมื่อได้พิจารณาความหมายของการขายแบบผ่อนชำระและการขายโดยเช่าซื้อ ตาม ป.พ.พ. มาตราต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว อาจสรุปข้อแตกต่างระหว่างการขายทั้งประเภทขายแบบผ่อนชำระและการเช่าซื้อได้ดังนี้

1. กรรมสิทธิ์

การขายแบบผ่อนชำระ กรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าจะโอนไปให้ผู้ซื้อทันทีที่มีการตกลงซื้อขายเกิดขึ้น ยกเว้นถ้าในสัญญาซื้อขายได้ตกลงเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ว่าจะโอนกรรมสิทธิ์ให้ต่อเมื่อผู้ซื้อได้ชำระเงินงวดสุดท้ายเสร็จสิ้นแล้ว ในกรณีนี้สัญญาซื้อขายก็จะมีลักษณะใกล้เคียงกับสัญญาเช่าซื้อ สำหรับการเช่าซื้อไม่มีเจตนาโอนกรรมสิทธิ์ เพราะเจ้าของทรัพย์สินมีเจตนาเอาทรัพย์สินออกให้เช่า กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจึงยังเป็นของผู้ขายอยู่ จนกว่าจะมีการชำระเงินครบตามเงื่อนไขและมีเจตนาโอนกรรมสิทธิ์ในภายหลัง

2. การทำหนังสือสัญญา

สำหรับการเช่าซื้อตาม ป.พ.พ. มาตรา 572 วรรคสุดท้าย บังคับไว้ว่า สัญญาเช่าซื้อถ้าไม่ทำเป็นหนังสือถือว่าโมฆะ ไม่ว่าจะเช่าซื้ออสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ก็ตาม จะต้องทำหนังสือสัญญาเสมอ ถึงแม้ว่าจะเป็นเช่าซื้ออสังหาริมทรัพย์ก็ต้องทำเป็นหนังสือ แต่อาจทำกันเองได้โดยไม่ต้องทำต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่ และจดทะเบียนหนังสือสัญญาเช่าซื้อนั้นต้องลงลายมือชื่อ ทั้งผู้เช่าซื้อและเจ้าของทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อทั้ง 2 ฝ่าย จึงจะใช้บังคับได้ สำหรับการที่บังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือเกี่ยวกับเรื่องแบบแห่งความสมบูรณ์ของสัญญา ถ้าขาดแบบเป็นหนังสือแล้วสัญญาเช่าซื้อก็ไม่สมบูรณ์ เป็นโมฆะเลย เมื่อเป็นโมฆะก็ให้นำมาฟ้องร้องกันไม่ได้ สำหรับการขายแบบผ่อนชำระนั้น การทำสัญญาไม่จำเป็นเสมอไป เว้นแต่เป็นการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา 456 บัญญัติไว้ว่า ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่แล้วถือว่าเป็นโมฆะ จะนำมาฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่

3. การบอกเลิกสัญญาและการยึดสินค้าคืน

ในเรื่องเกี่ยวกับการเช่าซื้อตาม ป.พ.พ. มาตรา 573 ได้บัญญัติไว้ว่า ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของโดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง สำหรับผู้ให้เช่าซึ่งจะเลิกสัญญาและยึดสินค้ากลับคืนมาได้ก็ต่อเมื่อผู้เช่าซื้อค้างชำระค่าเช่าติดๆ กัน 2 งวด หรือทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญเท่านั้น ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อค้างชำระเงินงวดสุดท้าย ผู้ให้เช่าซึ่งยังไม่มีสิทธิที่จะบอกเลิกสัญญาในทันที ผู้เช่าซื้อยังมีโอกาสที่จะชำระเงินได้อีกหนึ่งงวด

สำหรับการขายแบบผ่อนชำระ เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในสินค้าได้โอนให้แก่ผู้ซื้อก่อนแล้ว ดังนั้น การเลิกสัญญาโดยเหตุที่ไม่จ่ายชำระเงินงวดนั้น จึงเป็นเรื่องที่จะฟ้องร้องบังคับคดีให้ชำระเงินที่ยังขาดอยู่เท่านั้นผู้ขายไม่มีสิทธิที่จะเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นได้อีก เว้นแต่จะได้แสดงเจตนาไว้ในสัญญาก่อน

ข้อป้องกันสำหรับผู้ขายผ่อนชำระและผู้ให้เช่าซื้อ

เนื่องจากการขายโดยผ่อนชำระต้องทำเป็นสัญญาเช่าซื้อ จึงมีผู้เรียกการขายแบบผ่อนชำระว่าเป็นการเช่าซื้อ และเรียกผู้ขายว่า ผู้ให้เช่าซื้อ ส่วนผู้ซื้อถูกเรียกว่า ผู้เช่าซื้อ แต่อย่างไรก็ดีจากกล่าวได้ว่า สำคัญของการขายผ่อนชำระก็คือ การที่ผู้ขายตกลงส่งสินค้าให้ผู้ซื้อก่อนโดยผู้ซื้อชำระเงินให้ผู้ขายครั้งแรก เรียกว่า เงินดาวน์ แล้วจึงจะผ่อนชำระยอดเงินที่คงค้างเป็นงวดๆ ที่มีระยะเวลาเท่ากัน เรียกว่า เงินงวด แต่กรรมสิทธิ์ในสินค้าจะโอนให้ผู้ซื้อเมื่อผู้ซื้อจัดส่งชำระเงินผ่อนชำระงวดสุดท้ายจนครบถ้วนก่อน แต่ในกรณีที่ผู้ซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินงวดสองงวดติดกันผู้ขายก็มีสิทธิที่จะยึดสินค้าคืนเพื่อชำระหนี้ แต่การที่ผู้ขายได้ตกลงซื้อขายโดยวิธีผ่อนชำระและเช่าซื้อแล้ว ในเวลาต่อมาผู้ขายอาจต้องเสี่ยงต่อการที่จะเก็บเงินคงค้างไม่ได้ และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวหรือถ้าจะเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ก็พยายามให้เกิดกรณีเช่นนี้น้อยที่สุด ในสัญญาซื้อขายจึงมักจะระบุเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ผู้ขายมีสิทธิยึดสินค้าคืน ในกรณีที่ผู้ซื้อผิดสัญญา

ถึงแม้ว่าจะมีเงื่อนไขกำหนดให้ผู้ขายมีสิทธิยึดสินค้าคืนจากผู้ซื้อได้ แต่ผู้ขายก็ยังคงอาจมีผลขาดทุนจากการซื้อขายเกิดขึ้นได้ ถ้าหากระยะเวลาผ่อนชำระยาวนานเกินไป ความสามารถในการชำระเงินของผู้ซื้อย่อมจะมีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้ มูลค่าเสื่อมราคาและมูลค่าลดลงอันเนื่องมาจากความล้าสมัยของสินค้า ซึ่งเมื่อคิดแล้วอาจจะสูงกว่าจำนวนเงินส่วนที่ได้รับมาอันเป็นผลให้สินค้าที่ยึดคืนมาได้มีราคาไม่คุ้มกับจำนวนเงินที่ค้างชำระอยู่ หรืออาจเกิดจากการที่เมื่อมีการตกลงซื้อขายสินค้ากันแล้ว ผู้ซื้อได้นำสินค้าออกไปจากร้านของผู้ขายแล้วมูลค่าของสินค้านั้นจะลดลงจากเดิมทันที โดยจะกลายเป็นสภาพจากสินค้าใหม่เป็นสินค้าใช้แล้ว ซึ่งอาจมีมูลค่าต่ำกว่าจำนวนหนี้ที่ลูกค้ายังไม่ชำระคืน จึงทำให้เกิดแรงจูงใจในลูกค้าที่จะไม่ชำระหนี้ ดังนั้นผู้ขายมักจะป้องกันความเสียหายในการนี้ได้ โดยการกำหนดให้ผู้ซื้อชำระเงินดาวน์จำนวนหนึ่ง

ซึ่งเพียงพอที่จะคลุมถึงการเสื่อมค่าของสินค้านั้น อันเป็นผลให้ผู้ซื้อมีความรู้สึกว่ามีมูลค่าสินค้านั้น สูงกว่าจำนวนหนี้ที่คงค้างอยู่ และทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะชำระหนี้ส่วนที่คงค้างอยู่ และในบางครั้ง อาจเกิดจากแรงกดดันจากการแข่งขันกันในตลาด ทำให้ไม่สามารถที่จะกำหนดให้ผู้ซื้อจ่าย เงินดาวน์ได้ ยิ่งไปกว่านั้นการยึดสินค้าคืนก็ทำได้ยาก และทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูง ส่วนสินค้าที่ ยึดคืนมานั้นก็อาจจะต้องนำมาซ่อมแซมเพื่อให้อยู่ในสภาพที่จะขายได้ต่อไป แต่การขายสินค้า ชนิดนี้อาจจะยุ่งยากและลำบากด้วยเหตุผลต่าง ๆ จึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการขายแบบผ่อนส่งชำระ มีจำนวนสูงกว่าการขายสินค้าแบบธรรมดา และอาจเกิดปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ยังมีการขายย ระยะเวลาชำระหนี้ออกไป ก็จะทำให้ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการเก็บหนี้เพิ่มสูงขึ้นไปด้วย เช่น ค่าใช้จ่ายในด้านการจดบันทึก การทำบัญชีที่สูงตามไปด้วย ทุนหมุนเวียน (Working Capital) ของกิจการก็จะอยู่ในรูปของลูกหนี้มากกว่ากิจการอื่นๆ ด้วยปัญหาต่างๆ ทางด้านลูกหนี้ ทำให้ กิจการขายผ่อนชำระและเช่าซื้อนิยมที่จะขายบัญชีลูกหนี้ของตนแก่บริษัทการเงิน (Finance Company) ซึ่งเขามีความสามารถพิเศษทางการติดตามและทวงหนี้ หรือมีจะนั้นก็แยกธุรกิจ การขายผ่อนชำระและเช่าซื้อออกจากการขายแบบธรรมดาเลยทีเดียว

จากปัญหาต่างๆ ข้างต้น ทำให้ผู้ขายจะต้องเสี่ยงและจำเป็นต้องใช้ข้อมูลต่างๆ นำมา พิจารณาประกอบในการที่จะขายโดยวิธีผ่อนชำระหรือเช่าซื้อด้วย กล่าวคือ

1. ผู้ขายส่วนมากจะยังไม่โอนกรรมสิทธิ์ในตัวทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ จนกว่าจะได้รับ ชำระเงินเต็มจำนวน ซึ่งสัญญาที่มีลักษณะเช่นนี้เรียกว่า สัญญาการขายโดยมีเงื่อนไข (condi- tional Sales Contract) แต่ในด้านการบันทึกบัญชีจะบันทึกการขายและทำการโอนสินทรัพย์ ออกจากบัญชี

2. ผู้ขายจะโอนกรรมสิทธิ์ในตัวทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ แต่ให้ถือว่าสินทรัพย์ที่โอนไปให้ผู้ซื้อนั้น มีพันธะติดพันอยู่ในลักษณะของการจำนองหรือจำนำสำหรับจำนวนเงินที่ค้างชำระอยู่

3. ผู้ขายจะทำการโอนกรรมสิทธิ์ในตัวทรัพย์สินไปยังทรัสต์ และทรัสต์จะโอน กรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์นี้ให้แก่ผู้ซื้อก็ต่อเมื่อผู้ซื้อชำระเงินให้ครบถ้วนตามสัญญา สำหรับการ ตกกลงกันในลักษณะนี้เรียกว่า Trust Deed

4. ลักษณะของการซื้อขายกระทำกันในลักษณะของการเช่าซื้อ คือ ในระหว่างที่การ ชำระเงินยังไม่เสร็จสิ้น จะถือเป็นการเช่าสินทรัพย์ต่อเมื่อผู้ซื้อได้ชำระเงินครบถ้วนแล้ว ผู้ขาย ก็จะโอนกรรมสิทธิ์ในตัวสินทรัพย์นั้นไปให้ผู้ซื้อ

ด้วยเหตุนี้ ถึงแม้ว่าจะมีข้อกำหนดให้ผู้ขายมีสิทธิยึดสินทรัพย์คืนได้ก็ตาม แต่ก็อาจจะ มีผลขาดทุนจากการซื้อขายเกิดขึ้นแก่ผู้ขายได้อีก ถ้า

1. ระยะเวลาการผ่อนชำระยาวนานเกินไป อันเป็นเหตุให้ความสามารถในการชำระ ของผู้ซื้อมีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงได้

2. ผู้ขายยังจะต้องเสี่ยงต่อมูลค่าเสื่อมราคา หรือมูลค่าที่ลดลงเนื่องจากสินค้าล้ำสมัย ซึ่งเมื่อคิดแล้วอาจจะสูงกว่าจำนวนเงินส่วนที่ ได้รับมา อันเป็นผลให้สินค้าที่ยึดคืนมาได้มีราคาไม่ ค้ำกับยอดเงินที่ยังค้างชำระอยู่

3. ผู้ขายเองอาจจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการยึดสินทรัพย์คืนอีกด้วย

4. การขายโดยวิธีผ่อนชำระ ผู้ขายยอมคืนเปลืองค่าใช้จ่ายมากกว่าการขายธรรมดาทั้งในด้านการเก็บเงิน การบันทึกบัญชี ค่าใช้จ่ายซ่อมแซมบำรุงรักษาที่อาจจะเกิดขึ้น

ดังนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงผลขาดทุนที่อาจเกิดขึ้น ตามข้อเท็จจริงในการทำสัญญาการขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ ผู้ขายก็ควรจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ :-

(1) จำนวนเงินดาวน์ (Down Payment) จะต้องมีจำนวนสูงมากพอที่จะชดเชยมูลค่าเสื่อมราคาและมูลค่าลดลงอันเนื่องมาจากสินค้าล้ำสมัยของสินทรัพย์ในระยะแรกๆ ของการผ่อนชำระ

(2) ช่วงระยะเวลาของการชำระเงินในแต่ละงวด ไม่ควรจะห่างกันเกินไป โดยปกติไม่ควรเกินกว่า 1 เดือน

(3) จำนวนเงินที่ได้รับจากการผ่อนชำระในแต่ละงวด จะต้องมีจำนวนสูงมากพอที่จะชดเชยมูลค่าของสินทรัพย์ที่ลดลงในระหว่างงวดของการผ่อนชำระ

วิธีการบัญชีสำหรับการขายแบบผ่อนชำระและการเช่าซื้อ

หลักในการบันทึกผลกำไรจากการขายผ่อนชำระและเช่าซื้อ มีอยู่ 2 วิธี คือ

1. การบันทึกผลกำไรในงวดที่มีการขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ

2. การบันทึกผลกำไรขั้นต้นในแต่ละงวดบัญชีคำนวณตามส่วนของเงินที่เก็บได้

1. การบันทึกผลกำไรขั้นต้นในงวดที่มีการขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ

สำหรับวิธีนี้ถือว่าการขายผ่อนชำระมีลักษณะการบันทึกบัญชีที่ไม่แตกต่างไปจากการขายธรรมดา กล่าวคือ กำไรขั้นต้นจะเกิดขึ้นเมื่อมีการขาย ค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัญญาการขายผ่อนชำระ หรือการเช่าซื้อและผลขาดทุนที่จะเกิดขึ้นจากการเก็บเงินตามสัญญา จะต้องบันทึกบัญชีในงวดที่ขายสินค้า วิธีการบันทึกบัญชีในกรณีนี้กระทำโดยการประมาณค่าใช้จ่ายต่างๆ และผลขาดทุนต่างๆ โดยการ

เดบิต บัญชีค่าใช้จ่ายหรือผลขาดทุน

เครดิต บัญชีสำรองค่าใช้จ่ายหรือผลขาดทุนที่อาจเกิดขึ้น

หรือผลขาดทุนที่อาจจะเกิดขึ้น

สำหรับค่าใช้จ่ายต่างๆ และผลขาดทุนที่ประมาณไว้ล่วงหน้า จะมีจำนวนใกล้เคียงกับความจริงเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการดำเนินงานและประสิทธิภาพ และการเก็บสถิติตัวเลขเกี่ยวกับการขายโดยวิธีผ่อนชำระและการเช่าซื้อของแต่ละกิจการ

สำหรับการบันทึกบัญชีตามวิธีดังกล่าว นับว่าเป็นวิธีที่ถูกต้องที่สุด เพราะวิธีนี้เป็นการบันทึกยอดรายได้ที่เกิดขึ้นในงวดที่ขายสินค้าและเก็บเงินได้ และมีการนำเอารายจ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมาหักออก แต่ในทางปฏิบัติเป็นการยากที่จะประมาณยอดรายจ่ายและผลขาดทุนต่างๆ ให้ถูกต้อง เหตุนี้จึงเกิดปัญหาว่า วิธีดังกล่าวจะใช้ได้ผลเพียงไร และยังมีข้อเสียอีกประการทางด้านภาษีที่ไม่ยอมให้ถือเอาบัญชีสำรองรายจ่ายและผลขาดทุนต่างๆ เป็นยอดหักออกจากรายได้ของกิจการ

2. บันทึกกำไรขั้นต้นในแต่ละงวดบัญชีคำนวณตามส่วนของเงินที่เก็บได้
ถ้าถือตามหลักนี้ก็มิวิธีปฏิบัติได้หลายประการ ดังนี้ :-

2.1 จำนวนเงินที่เก็บได้ในงวดแรก ๆ ให้ถือว่าเป็นการชำระคืนค่าต้นทุนของสินค้าหรือ
บริการที่ขายหลังจากที่ชำระคืนต้นทุนจนครบจำนวนแล้ว จำนวนเงินที่เก็บได้ในงวดต่อไป
ให้ถือเป็นผลกำไร วิธีนี้ค่อนข้างจะ Conservative แต่อาจจะนำมาใช้สำหรับกิจการที่มีระยะเวลา
การชำระหนี้ยาวนานมาก ตลอดจนฐานะของลูกหนี้ก็ไม่มั่นคงเพียงพอ ซึ่งอาจจะเกิดการ
เปลี่ยนแปลงได้ง่ายในอนาคต ทำให้ไม่สามารถจะประมาณจำนวนรายได้ รายจ่ายต่างๆ ได้อย่าง
เหมาะสม

2.2 จำนวนเงินที่เก็บได้ในแต่ละงวด ให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งเป็นการชำระต้นทุนสินค้า
อีกส่วนหนึ่งถือเป็นการกำไรจริง โดยใช้อัตราส่วนของกำไรขั้นต้นต่อราคาขายเป็นส่วนในการเฉลี่ย
ซึ่งวิธีนี้จะช่วยกระจายผลกำไรในการขายผ่อนชำระได้ตลอดอายุของการผ่อนชำระ และค่าใช้จ่าย
ที่เกิดขึ้นในงวดใดให้นำไปหักออกจากจำนวนเงินที่ถือเป็นกำไรในงวดนั้นๆ วิธีนี้ได้คิดผลกำไร
เพื่อไว้แล้ว ในกรณีที่ผู้ซื้อนัดชำระหนี้ สำหรับวิธีนี้นิยมใช้กันมากและทางด้านการบัญชีเรียกว่า
Installment Method หรือ Installment Sales Basis ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถทำให้มีผลกำไรเกิดขึ้น
ได้ในทุกงวด และเป็นวิธีที่ให้ความปลอดภัยแก่ผู้ขายพอควร และไม่ Conservative เกินไป

วิธีการขายผ่อนชำระ (THE INSTALLMENT METHOD)

การบันทึกบัญชีตามวิธี The Installment Method นี้ ให้บันทึกผลต่างระหว่าง
ราคาขายตามสัญญากับราคาต้นทุนของสินค้าไว้ในบัญชีกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นตัวเงิน
(Deferred Gross Profit) และจะทำการบันทึกบัญชีถือเป็นรายได้ของแต่ละงวดบัญชี
ตามส่วนของยอดเงินที่เก็บได้ ดังนั้น เมื่อมีการตกลงซื้อขายก็ให้ปฏิบัติดังนี้ :-

(1) คำนวณอัตราร้อยละของกำไรขั้นต้นต่อราคาขาย

(2) นำอัตราร้อยละที่หาได้ไปคูณกับจำนวนเงินที่เก็บได้ในแต่ละงวดบัญชี เพื่อจะ
คำนวณหาจำนวนเงินกำไรที่ถือเอาได้ของงวดบัญชีนั้นๆ และ ณ วันสิ้นงวดของแต่ละงวดยอดเงิน
คงเหลือในบัญชีกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นตัวเงินจะมียอดเท่ากับอัตราร้อยละของกำไรขั้นต้น
คูณกับยอดเงินคงเหลือในบัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระที่ค้างอยู่ในบัญชี ณ วันนั้น และทาง
ด้านรายจ่ายตามวิธี Installment Method ถือว่ารายจ่ายจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นในงวดใด
ก็จะถือเป็นรายจ่ายหักจากกำไรในงวดนั้น

ก. เมื่อมีการขายสินค้าแบบผ่อนชำระและการเช่าซื้อ

โดยทั่วไปในการบันทึกรายการขายสินค้าแบบขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ นิยมการแยกบัญชีการขายแบบผ่อนชำระและการเช่าซื้อต่างหากจากบัญชีการขายสินค้าแบบธรรมดา เพื่อที่จะสามารถหาอัตรากำไรขั้นต้นที่จะนำไปใช้คำนวณในการหาผลกำไรที่ถือเป็นตัวเงิน (Realized Gross Profit) จากการขายผ่อนชำระในแต่ละงวดได้

สำหรับวิธีการบันทึกบัญชีกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นตัวเงิน (Deferred Gross Profit) จะขึ้นอยู่กับวิธีการบันทึกบัญชีสินค้าคงคลังว่าใช้ระบบต่อเนื่อง (Perpetual Inventory Basis) หรือระบบสิ้นงวด (Periodic Inventory Basis)

ตัวอย่างที่ 1

สมุดรายวันทั่วไป

รายการค้า	วิธีบันทึกบัญชีแบบ Perpetual Inventory Basis	วิธีบันทึกบัญชีแบบ Periodical Inventory Basis
1) ซื้อสินค้ามาไว้ขาย 20 ชิ้น ราคาชิ้นละ 4,000 บาท	25X0 บ/ช สินค้า 80,000 บ/ช เงินสดหรือเจ้าหนี้ 80,000 บันทึกซื้อสินค้า	25X0 บ/ช ซื้อ 80,000 บ/ช เงินสดหรือเจ้าหนี้ 80,000 บันทึกซื้อสินค้า
2) ขายสินค้าไป 4 ชิ้น ตกลง ราคาขายชิ้นละ 5,000 บาท โดยให้ผู้ซื้อชำระเงินสด 2,000 บาท ที่เหลือผ่อนชำระ 10 งวดๆ ละ 1,800 บาท โดยให้เริ่มชำระงวดแรกวันที่ 1 ส.ค.	บ/ช เงินสด(เงินสด) 2,000 บ/ช ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ และบ/ช เช่าซื้อ 18,000 บ/ช ขายโดยผ่อนชำระ และเช่าซื้อ 20,000 บันทึกการขาย	- บันทึกเหมือนกัน -
	บ/ช ต้นทุนสินค้าขายโดยการผ่อนชำระ และเช่าซื้อ 16,000 บ/ช สินค้า 16,000 บันทึกต้นทุนสินค้าที่ขาย	- ไม่ต้องบันทึกต้นทุนสินค้าที่ขาย -
3) รับชำระเงินจากลูกหนี้ใน แต่ละงวด งวดละ 1,800 บาท ตั้งแต่ 1 ส.ค. จนถึง 1 ธ.ค. รวม 5 งวด	บ/ช เงินสด 1,800 บ/ช ลูกหนี้จากการขาย ผ่อนชำระและเช่าซื้อ 1,800 บันทึกรับชำระหนี้จากลูกหนี้	- บันทึกเหมือนกัน -

สมุดรายวันทั่วไป

รายการค้า	วิธีบันทึกบัญชีแบบ Perpetual Inventory Basis	วิธีบันทึกบัญชีแบบ Periodical Inventory Basis
4) รายการปิดบัญชี ณ 31 ธ.ค. ในปีแรกที่มีการขายเกิดขึ้น	25X0 - ไม่ต้องลงบัญชี -	25X0 บ/ข สินค้าปลายงวด 64,000 บ/ข ต้นทุนสินค้าขายโดยผ่อนชำระ และเช่าซื้อ 16,000 บ/ข ซื้อ 80,000 ปิดบัญชีซื้อบันทึกสินค้าปลายงวด ซึ่ง ตรวจสอบและตีราคาได้ 64,000 บาท และ บันทึกผลต่างเป็นต้นทุนสินค้าขายผ่อน ชำระ 16,000 บาท
	บ/ข ขายโดยผ่อนชำระ และเช่าซื้อ 20,000 บ/ข ต้นทุนสินค้าขายโดย ผ่อนชำระและเช่าซื้อ 16,000 บ/ข กำไรขั้นต้นที่ยัง ไม่ได้รับเป็นตัวเงิน 4,000 บันทึกการปิดบัญชีขาย บัญชีต้นทุน สินค้าขายและบันทึกกำไรขั้นต้นที่ยัง ไม่ได้รับเป็นตัวเงิน	- บันทึกเหมือนกัน -
	บ/ข กำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับ เป็นตัวเงิน 2,200 บ/ข กำไรขั้นต้นถือเป็น ตัวเงิน 2,200 บันทึกกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นตัวเงินซึ่ง กำหนดได้ดังนี้ :- อัตรากำไรขั้นต้น $= \frac{\text{กำไรขั้นต้น}}{\text{ยอดขาย}} \times 100 = \frac{4,000}{20,000} \times 100 = 20\%$ - เก็บเงินจากลูกหนี้ได้ 5 งวด งวดละ 1,800 บาท = 9,000 - เงินค่าน้ำที่ลูกหนี้จ่ายให้ ครั้งแรก = 2,000 รวมเงินที่ได้รับจากลูกหนี้ <u>11,000</u> ∴ กำไรขั้นต้นถือเป็นตัวเงิน = 11,000 X 20% = 2,200 บาท	- บันทึกเหมือนกัน -

สมุดรายวันทั่วไป

รายการค้า	วิธีบันทึกบัญชีแบบ Perpetual Inventory Basis	วิธีบันทึกบัญชีแบบ Periodical Inventory Basis
	25X0 บ/ข กำไรขั้นต้นถือเป็น ตัวเงิน 2,200 บ/ข กำไรขาดทุน 2,200 ปิดบัญชีกำไรขั้นต้นถือเป็นตัวเงินเข้า บ/ข กำไรขาดทุน	25X0 - บันทึกเหมือนกัน -
	เมื่อกิจการมีรายได้และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ก็ จะโอนปิดบัญชีรายได้และค่าใช้จ่ายอื่นๆ นั้นไปบัญชีกำไรขาดทุน เพื่อคำนวณหา กำไรสุทธิต่อไป	

สำหรับการบันทึกสินค้าคงคลังแบบสิ้นงวด (Periodical inventory basis) นั้น รายการสินค้าจะปรากฏอยู่ในบัญชีซื้อเท่านั้น และในตอนสิ้นงวดบัญชีจะต้องทำการตรวจนับและบันทึกรายการสินค้าคงเหลือปลายงวด จึงจะทำให้ทราบว่าต้นทุนสินค้าเกิดขึ้นเท่าใด วิธีนี้นับว่าไม่สะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการขายแบบปกติรวมอยู่ในการขายแบบผ่อนส่งและเข้าซื้อด้วยแล้ว จะเป็นการลำบากในการแยกต้นทุนตอนปลายงวด กิจการที่มีการขายแบบผ่อนส่งและเข้าซื้อ จึงสมควรที่จะบันทึกบัญชีสินค้าแบบต่อเนื่อง (Perpetual Inventory basis) และตอนสิ้นงวดก็ควรจะมีการตรวจนับสินค้าปลายงวด เพื่อยืนยันยอดคงเหลือตามบัญชีด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างที่ 2

เมื่อวันที่ 5 มกราคม 25X0 บริษัท กิจเจริญ จำกัด ได้ขายตู้เย็นจำนวน 1 เครื่องไปให้นายสงบ โดยตกลงขายให้ในราคา 30,000 บาท และกำหนดให้ชำระเงินสดาวน 10,000 บาท ในวันที่ตกลงซื้อสำหรับยอดที่เหลืออีก 20,000 บาท ให้ผ่อนชำระ 10 เดือนๆ ละ 2,000 บาท โดยให้เริ่มผ่อนชำระงวดแรกวันที่ 5 กุมภาพันธ์นายสงบได้ชำระเงินครบทุกงวด ตู้เย็นที่ขายให้นายสงบนี้มีราคาทุนเครื่องละ 24,000 บาท และสมมติว่าบริษัทบันทึกบัญชีสินค้าคงเหลือแบบ Perpetual Inventory Basis และปิดบัญชี ณ วันที่ 31 ธันวาคม ทุกปี

ให้ทำ ให้บันทึกรายการค้าที่เกิดขึ้นลงในสมุดรายวันทั่วไปของบริษัท กิจเจริญ จำกัด

วิธีทำตัวอย่างที่ 2

สมุดรายวันทั่วไป - บริษัท กิจเจริญ จำกัด

<p>25X0 5 ม.ค.</p>	<p>บัญชีเงินสด 10,000 บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ 20,000 บัญชีขายโดยผ่อนชำระและการเช่าซื้อ 30,000 บันทึกการขายคู่เงินให้นายสงบ โดยให้วางเงินดาวน์ 10,000 บาท ที่เหลืออีก 20,000 บาท ตกลงให้ผ่อนชำระ 10 งวดๆ ละ 2,000</p>
<p>5 ม.ค.</p>	<p>บัญชีต้นทุนสินค้าที่ขายโดยผ่อนชำระและการเช่าซื้อ 24,000 บัญชีสินค้า 24,000 บันทึกต้นทุนคู่เงินที่ขายให้นายสงบและตัดบัญชีสินค้า ออกด้วยราคาทุน 24,000 บาท</p>
<p>5 ก.พ.-5 พ.ย.</p>	<p>บัญชีเงินสด 2,000 บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ 2,000 บันทึกการรับชำระเงินจากนายสงบงวดละ 2,000 บาท เนื่องจาก นายสงบชำระเงินครบทุกงวด จึงได้รับชำระรวม 10 งวด เท่ากับ 20,000 บาท</p>
<p>31 ธ.ค.</p>	<p>บัญชีขายโดยผ่อนชำระและการเช่าซื้อ 30,000 บัญชีต้นทุนสินค้าขายโดยผ่อนชำระและการเช่าซื้อ 24,000 บัญชีกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นตัวเงิน (Deferred D.P.) 6,000 โอนปิดบัญชีขายและต้นทุนสินค้าที่ขายโดยผ่อนชำระและการ เช่าซื้อ ผลต่างบันทึกกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นตัวเงิน 6,000 บาท อัตรากำไรขั้นต้น = $\frac{6,000}{30,000} \times 100 = 20\%$</p>

วิธีทำตัวอย่างที่ 2 (ต่อ)

สมุดรายวันทั่วไป - บริษัท กิจเจริญ จำกัด

25X0			
31 ธ.ค.	บัญชีกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นตัวเงิน	6,000	
	บัญชีกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นตัวเงิน (Realized G.P.)		6,000
	โอนกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นตัวเงินไปบัญชีกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นตัวเงินทั้งหมดตามที่ได้รับชำระเงินสด 10,000 บาท เงินงวด 20,000 บาท = 30,000 บาท อัตรากำไรขั้นต้น 20%		
	= 30,000 บาท x 20% = 6,000 บาท		
	บัญชีกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นตัวเงิน (Realized G.P.)	6,000	
	บัญชีกำไรและขาดทุน (Profit and Loss A/C)		6,000
	โอนกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นตัวเงินเข้าบัญชีกำไรขาดทุน		

ข. เมื่อมีการขายสินค้าแบบผ่อนชำระและการเช่าซื้อหลาย ๆ ปี และการคิดอัตรากำไรขั้นต้นของแต่ละปีไม่เท่ากัน

(OPERATIONS FOR A SERIES OF YEARS AND THE GROSS PROFIT RATES ARE DIFFERENT)

ในการขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อของในแต่ละปี อาจคิดอัตรากำไรขั้นต้นแตกต่างกันได้ตามภาวะสภาพเศรษฐกิจ หรือตามบรรยากาศของการแข่งขันในขณะนั้น เหตุนี้ผู้ขายควรจะทำกรแยกบัญชีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อออกตามปีที่ขาย ทั้งนี้เพื่อที่จะได้คำนวณหาจำนวนกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นตัวเงินได้ถูกต้อง ในการนี้ผู้ขายอาจจะใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งดังต่อไปนี้ได้ กล่าวคือ :-

วิธีที่ 1 แยกจำนวนเงินที่ได้รับชำระจากการขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อออกตามปีที่ขาย แล้วใช้อัตรากำไรขั้นต้นของแต่ละปีนั้นคำนวณหากำไรขั้นต้นที่ถือเป็นตัวเงินทั้งหมด

วิธีที่ 2 คำนวณหาจำนวนเงินที่ยังคงค้างชำระในบัญชีลูกหนี้ตอนสิ้นปี โดยแยกออกตามปีที่ขายแล้วใช้อัตรากำไรขั้นต้นของแต่ละปีนั้นคำนวณหากำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นตัวเงิน ซึ่งต้องยกไปงวดหน้าตามยอดลูกหนี้ค้างนั้นด้วย

ตัวอย่างที่ 3

สมมติว่า กิจการค้าแห่งหนึ่งได้ดำเนินการค้าแบบขายผ่อนชำระและกรเข้าซื้อมาเป็นระยะเวลาติดต่อกัน 3 ปี โดยมีรายการค้าที่เกิดขึ้นในช่วง 3 ปี ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

	25X0	25X1	25X2	
ขายผ่อนชำระและการเข้าซื้อ	1,500,000	2,000,000	2,500,000	บาท
ต้นทุนสินค้าขายผ่อนชำระและการเข้าซื้อ	1,000,000	1,200,000	1,250,000	บาท
กำไรขั้นต้น	<u>500,000</u>	<u>800,000</u>	<u>250,000</u>	บาท
อัตรากำไรขั้นต้น	$33\frac{1}{3}\%$	40%	50%	
จำนวนเงินที่ได้รับชำระหนี้ :-				
จากการขายในปี 25X0	1,050,000	300,000	150,000	
จากการขายในปี 25X1		1,250,000	500,000	
จากการขายในปี 25X2			1,750,000	
กำไรขั้นต้นที่ถือเป็นตัวเงินตามจำนวนเงินที่ได้รับชำระหนี้ :-				
33 $\frac{1}{3}$ % จากการขายในปี 25X0	350,000	100,000	50,000	
40% จากการขายในปี 25X1		500,000	200,000	
50% จากการขายในปี 25X2			875,000	

วิธีทำตัวอย่างที่ 3

วิธีที่ 1 ตามวิธีนี้ ในสมุดบัญชีเงินสดรับควรจะแยกช่องตามบัญชีแยกประเภทลูกหนี้ที่เกิดขึ้นจากการขายแต่ละปี ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ทราบจำนวนเงินสดที่ได้รับชำระหนี้ได้ถูกต้อง บัญชีคุมยอดและบัญชีลูกหนี้รายตัวก็อาจใช้วิธีการแยกออกตามปีที่ขายสินค้า ซึ่งบัญชีคุมยอดลูกหนี้นี้อาจแสดงให้เห็นได้ดังนี้ :-

บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระและการเข้าซื้อปี 25X0

25X0		25X0	
ขายผ่อนชำระและการเข้าซื้อ	1,500,000	25X0 เงินสดได้รับชำระ	1,050,000
		25X1 เงินสดได้รับชำระ	300,000
		25X2 เงินสดได้รับชำระ	150,000

บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระและการเข้าซื้อปี 25X1

25X0		25X0	
ขายผ่อนชำระและการเข้าซื้อ	2,000,000	25X1 เงินสดได้รับชำระ	1,250,000
		25X2 เงินสดได้รับชำระ	500,000

วิธีทำตัวอย่างที่ 3 (ต่อ)

บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อปี 25x2

25x2		25x2	
ขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ	2,500,000	เงินสดได้รับชำระ	1,750,000

บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่ยังไม่ได้รับเป็นเงินสด (Deferred Gross Profit on Installment Sales) ควรจัดทำแยกออกจากกันตามปีที่มีการขาย และ ณ ตอนสิ้นปีของแต่ละปีให้โอนไปบัญชีกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นเงินสด (Realized Gross Profit) ตามจำนวนที่คำนวณได้ รายการที่บันทึกเกี่ยวกับกำไรที่ถือเป็นเงินสดตอนสิ้นปีแต่ละปี ซึ่งอาจแสดงวิธีการบันทึกบัญชีได้ดังต่อไปนี้

สมุดรายวันทั่วไป

25x0	เมื่อสิ้นปี 25x0 บัญชีกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นเงินสดปี 25x0 บัญชีกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นเงินสด บันทึกการโอนกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ถือเป็นเงินสดเข้าบัญชีกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นเงินสด	350,000 350,000	
25x1	เมื่อสิ้นปี 25x1 บัญชีกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นเงินสด ปี 25x0 บัญชีกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นเงินสด ปี 25x1 บัญชีกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นเงินสด บันทึกการโอนกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ถือเป็นเงินสดเข้าบัญชีกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นเงินสด	100,000 500,000 600,000	
25x2	เมื่อสิ้นปี 25x2 บัญชีกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นเงินสด ปี 25x0 (Deferred Gross Profit on Installment Sales) บัญชีกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นเงินสด ปี 25x1 บัญชีกำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเป็นเงินสด ปี 25x2 บัญชีกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นเงินสด บันทึกโอนกำไรขั้นต้นไม่ถือเป็นเงินสดเข้าบัญชีกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นเงินสด	50,000 200,000 875,000 1,125,000	